

плиткою. У 1941 р. С. зруйнували та пограбували німецькі окупанти. З того часу вона не відновлювала свою діяльність.

Публікації і джерела: Osiadłość miasta Ostroga anno 1708 / Wydał J. Nowicki. – Osobne odbicie z “Rocznika Wołyńskiego”. – Т. 7. – Równe, 1938. – S. 11-13.

Література: Бибер М. В. Память раввинов г. Острога. – Бердичев, 1907. – С. 141-142; Історія українського мистецтва. – Київ, 1967. – Т. 2. – С. 51; Камінський Ц., д-р. Синагозі Маршше виповнилося 400-років // Книга Острог. – Тель-Авів, 1987. – С. 58-59 (на мові ідиш); Перлштейн А. Описание города Острога // Чтения Общества истории и древностей российских при Московском университете. – Москва, 1847. – № 4. – С. 138; Тучемський М. Острог. – Почаев, 1913. – С. 17; Шпизель Р. Из истории древней острожской синагоги // Еврейська культура та історія в Україні. – Київ, 1995. – С. 227-29; Balaban M. Zabytki historyczne żydów w Polsce. – Warszawa. 1929. – Т. 1. – S. 114; Kardaszewicz S. Dzieje dawniejsze miasta Ostroga. Materiały do historii Wołynia. – Warszawa – Kraków, 1913. – S. 116; Orłowicz M. Ilustrowany przewodnik po Wołyniu. – Łuck, 1929. – S. 61, 270.

Рафаель Шпизель

Скарга Петро (* 1535 – † 12.09.1612, м. Краків)

Польський церковний діяч, письменник. У 20-річному віці закінчив філософський факультет Краківського університету і отримав посаду ректора кафедральної школи у Варшаві. Переломну роль у житті С. відіграло перебування в Україні (1563-1568 з невеликими перервами). Тут він прийняв сан священника, ставши спочатку парафіяльним ксьондзом у Рогатині, а пізніше – каноніком львівської капітули. Протягом 1566-1567 рр. С. виконував обов'язки капелана при дворі Яна Казимира Тарновського і спочатку утримував його від переходу з католицизму у протестантизм, а після смерті цього можливо-владця відіграв не останню роль у заснуванні в

1574 р. на кошти Тарновських у Ярославі єзуїтського колегіуму. Безпосередньої участі С. в цьому не брав, оскільки наприкінці 1568 р. поїхав до Риму, де в лютому наступного року вступив до ордену єзуїтів. 1571 р. повернувся на батьківщину, де присвятив себе викладацькій діяльності спочатку в Пултуському, а з 1573 р. у Віленському єзуїтських колегіумах. Останній 1579 р. був перетворений в академію, і С. став її першим ректором. У наступні роки він заснував єзуїтські колегіуми у Полоцьку, Ризі й Дерпті. З 1584 р. С. став суперіором дому св. Барбари у Кракові, а з січня 1588 р. – надвірним духівником короля Сигізмунда III і залишався ним 24 роки. У 1606 р. переконав короля не визнати едикт толерантності щодо різновірців. Це призвело до рокошу М. Зебжидовського. Намагаючись змусити рокошан відступитися від своїх вимог, С. виїжджав до них як посол короля Сигізмунда III. На початку 1612 р. С. переїхав із Варшави до Кракова, де й помер.

За твердженням історика О. Халецького, вже 1574 р. С. завершив працю “Про єдність церкви Божої” (“O jedności Kościoła Bożego pod jednym Pasterzem i o greckim od tej jedności odstąpieniu...”), центральною ідеєю якої є укладення унії шляхом повернення “заблудшої” греко-православної церкви у римсько-католицьке лоно. Побачила світ книга 1577 р. у віленській друкарні князя Миколая Христофора Радзивила. Праця С. присвячувалася найвпливовішому православному магнатові Речі Посполитої князю *В.-К. Острозькому*, який перебував у споріднених зв'язках із Тарновськими і, очевидно, знав С. Таким чином, автор книги підштовхував князя *В.-К. Острозького* до діяльності на користь унії. При написанні праці С. використовував значну кількість як західних, так і східнослов'янських літописів і хронік. Так, східнослов'янські джерела надав йому для користування палкий прихильник єзуїтів, віленський католицький єпископ Валеріан

Протасевич. Широке залучення джерел і безумовний полемічний талант С. швидко зробили його книгу надзвичайно популярною серед проунійних кіл. Звинувачення автором православних священників у богохульстві та симонії (придбанні за гроші церковних посад), відповідали реаліям і не могли бути спростовані. С. не визнавав можливості існування “ні однієї академії чи колегіуму, де б теологія, філософія чи інші вільні науки” викладалися б церковнослов’янською мовою. Це, зрештою, незабаром було заперечено фактом створення і функціонування ОА. Подібне зауваження С. підводить до думки, що він знав плани князя *В.-К. Острозького* щодо створення ОА й застерігав його від цього кроку. Православна сторона, попри спроби дати відповідь (наприклад, публіцистичний трактат, створений 1578 р. в Острозі місцевим протестантським полемістом *Мотовилом*), виявилася на певний час не готовою до дискусії. С. не тільки теоретично обґрунтував необхідність унії, а й взяв активну участь у процесі її реалізації. У середині 1595 р. він уперше виступив офіційним експертом у ході підготовки унії. У наступному році С. взяв активну участь у Берестейському церковному соборі, протягом якого двічі зустрічався з князем *В.-К. Острозьким* і виступав як головний радник королівських послів під час їхніх перемовин із православними. За свідченнями сучасників, С. вирізнявся унікальним хистом проповідництва, тонким аналітичним розумом і величезною ерудицією. Присутні на його проповідях переживали велике потрясіння. С. був найбільш впливовою фігурою польської контрреформації кінця XVI – початку XVII століття.

Твори: Kazania sejmowe. – Warszawa, 1984; O jedności Kościoła Bożego pod jednym Pasterzem i o greckim od tej jedności odstąpieniu z przestrogą i upominaniem do narodów ruskich przy Grekach stojących. – Wilno, 1577; Synod brzeski. – Kraków, 1597.

Література: Стельмашенко М. Политическая

деятельность Петра Скарги. – Київ, 1902; Яновский Л. В. Политическая деятельность Петра Скарги // Университетские известия. – Київ, 1905. – № 6. – С. 111-153; – № 10. – С. 57-97; 1906. – № 5. – С. 99-147; – № 11. – С. 149-180; – № 12. – С. 181-191; 1907. – № 3. – С. 193-224; – № 4. – С. 225-246; Berga A. Un Predicateur de la Cour de la Pologne sous Sigismond III, Pierre Skarga (1536-1612). Etude sur la Pologne du XVI-e siecle et le protestantisme polonais. – Paris, 1916; Grabowski T. Piotr Skarga na tle katolickiej literatury religijnej w Polsce wieku XVI. 1536-1612. – Kraków, 1913; Rychcicki M. Piotr Skarga i jego wiek. – Kraków, 1850-1851. – Т. 1-2; Tazbir J. Piotr Skarga. – Warszawa, 1962; Tazbir J. Piotr Skarga. Szermierz kontrreformacji. – Warszawa, 1978; Tretiak J. Piotr Skarga w dziejach i literaturze unii Brzeskiej. – Kraków, 1912; Ejusdem. Skarga i Filaret // Przegląd Powszechny. – 1912. – Т. 113. – S. 136-148; Windakiewicz S. Piotr Skarga. – Kraków, 1925; Wojciechowski K. Piotr Skarga. – Lwów, 1912.

Петро Кулаковський

Скорина Франциск (* бл. 1485, м. Полоцьк – † бл. 1550)

Білоруський культурний діяч. Йому належить перша спроба здійснити повне видання книг Біблії “руською” (тогочасною літературною мовою України й Білорусі) та старослов’янською мовами. Зразком та орієнтиром для С. стали чеські переклади біблійних текстів, які існували не лише в списках, а й виходили друком, починаючи з кінця XV століття. Видавничу діяльність С. розпочав у Празі. Тут у 1517 р. видав свою першу книгу – Псалтир, яка була надрукована старослов’янською мовою. Далі С. видав низку перекладів біблійних книг “руською мовою”. У 1517 р. у Празі вийшли перекладені ним книги Іова, Притчі Соломона, книга Премудрості Ісуса, сина Сіраха; у 1518 р. – Еклезіаст, Пісня пісень, Премудрість Соломона, чотири книги Царств, книга Ісуса Навіна; у 1519 р. – Юдіф, П’ятикнижжя Мойсея, Рут, книга пророка Даниїла, Есфір, Плач Єремії, книга Суддів. Ви-